

STATI

MOŽNOSTI A LIMITY DOKUMENTACE SOUČASNOSTI ČESKÉHO SPORTU,
TĚLESNÉ VÝCHOVY A OLYMPISMU¹

Jan Lomíček

Documentation of the Contemporary Czech sport, Physical Education and Olympism: its Possibilities and Limits

Abstract: The present paper focuses on the documentation of the present and recent history of the Czech sport and physical education through the example of the Department of the Physical Education and Sport History at the National Museum. Apart from The Olympic Studies and Information Centre it is the only institution on the territory of the Czech lands which systematically preserves the history of this field of human activity on a long term basis. Unlike in the past it faces a number of difficulties which limit the documentation of this area of study. In spite of this inconvenience in many cases it is still possible to preserve the present of the Czech sport and physical education both from a general perspective and in terms of specific sport branches.

The study focuses on the theoretical and practical questions related to the possibilities and limits of the documentation of the present and recent history of the Czech sport and physical education. It also analyses the problems of the “present” in sports: how it is perceived, defined and its problematization in relation to a field, which is, given its nature and link to social changes, relatively young.

Keywords: documentation of present time – history of sports and physical education – National Museum – museums of sport – sport – olympism – physical education

Contact: Mgr. Jan Lomíček, Ph.D., Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1; jan_lomiczek@nm.cz

Soudobá dokumentace dějin tělesné výchovy a sportu –
institute v ČR a v zahraničí

Dokumentace historických procesů a událostí v muzeu, tedy i těch současných, se odvíjí především od celkového fungování instituce, popřípadě resortu, v tomto případě kultury. Z hlediska výstavní činnosti i seznamování širší odborné a laické veřejnosti s historickými sportovními tématy, tedy i s tématem dokumentace současnosti v oblasti dějin sportu a tělesné výchovy, je činnost Národního muzea značně limitovaná. Po úspěšné výstavě *Sportsmeni*, která skončila v roce 2013, se kromě krátkodobých výstav žádné výrazné současné „sportovní téma“ v expozičním plánu Národního muzea neobjevilo. Výstava Sport za Velké války odkazuje na události sto let staré, výjimku tak představuje jen výstava k dějinám českého ragby,² která však v prostorech Národního muzea nemohla být uskutečněna kvůli probíhající rekonstrukci. Výstavní činnost hraje výraznou roli i v oblasti dokumentace současnosti tohoto společenského oboru. S expoziční činností souvisí i prezentace výsledků akviziční činnosti a informování laické i odborné veřejnosti o existenci centra dokumen-

tujícího soudobou historií sportovních a tělovýchovných odvětví. V tomto období informačního hiátu tak došlo například k tomu, že čelní čeští sportovci (za všechny Věra Čáslavská, Dana Zátoková a další) raději věnovali svůj soubor sportovních memorabilií Slovenskému olympijskému a športovému múzeu či Národnímu archivu v Praze, protože v případě těchto institucí měli jistotu či alespoň příslib prezentace tohoto odvětví národního kulturního dědictví.

V minulosti tomu tak nebylo, instituce předcházející současnému Oddělení dějin sportu měly dlouholetou tradici, a to jak v oblasti akviziční, tak expoziční. Svým původem se sportovní sbírky v Národním muzeu řadí k nejstarším souborům mapujícím toto odvětví lidské činnosti na světě. Sbírkou dějin tělesné výchovy a sportu, spadající pod stejnojmenné Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu (ODTVS) Národního muzea a Archiv tělesné výchovy a sportu, který působí v současné době jako samostatný referát spadající pod Archiv Národního muzea, představují nejstarší fungující instituci v ČR, která se zabývá soustavným mapováním nejen dějin sportu a tělesné výchovy, ale také českého a československého olympismu. Sbírkou odvíjejí svou historii od

¹ Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2017/29, 00023272).

² Ragby. Hra síly, odvahy a bojovnosti, výstava byla realizována na základě spolupráce Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea a Ostravského muzea v Ostravě v termínu 26. 9.–3. 12. 2017, srov. *Ragby. Hra síly, odvahy a bojovnosti*, 26. 9.–3. 12. 2017. Ostravské muzeum [online] [cit. 10. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.ostrmuz.cz/website/mainmenu/stranka-akcien/2017/ragby/>.

sokolských muzeí, která se formovala již v průběhu 19. století a která se po sloučení s Muzeem československé tělovýchovy a sportu stala společně základem sbírek Státního muzea tělesné výchovy a sportu. Muzeum převzalo do svého fondu materiály československého olympijského výboru, včetně pozůstalosti zakladatele českého olympijského výboru Jiřího S. Gutha-Jarkovského. Přes krátké období, kdy Státní muzeum tělesné výchovy a sportu působilo při Státním výboru tělesné výchovy a sportu, fungovalo v letech 1957–1972 jako samostatná rozpočtová organizace Ministerstva školství a kultury. Od roku 1972 se muzeum stalo součástí Národního muzea.³ Nejproblematictější období přišlo v letech 2010–2015, kdy bylo Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu začleněno jako Sběrka tělesné výchovy a sportu do Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea. Od roku 2016 funguje opět jako samostatné oddělení Národního muzea. Výrazný problém však představuje kontinuální pokles pracovníků, kteří o sbírky pečují. V roce 2003 sbírkový fond a muzejní expozici spravovalo 10 pracovníků,⁴ v současné době má oddělení k dispozici formálně 4 plné úvazky.

Opačný, tedy rostoucí trend je naštěstí v oblasti sbírek. Knihovna spravuje v současné době 30 000 knihovních jednotek, trojrozměrná sbírka obsahuje 45 000 zapsaných sbírkových předmětů, fotoarchiv 78 000 zapsaných fotografií a kolem 750 fotoalb. Sběrky zahrnují i audiovizuální kolekci, která je v současné době ve stadiu digitalizace. Archiv přesto, že je formálně vyčleněn, zůstává nedílnou součástí sbírkového fondu. Obsahuje celkem 262 archivních fondů a sbírek a sbírku 9500 plakátů.

Situace v České republice je z pohledu dokumentace současnosti v oblasti sportu a tělesné výchovy i s ohledem na výše uvedené skutečnosti problematická. Část muzeí zřízených státem nebo spadajících pod územní samosprávné celky vlastní ve svých sbírkách předměty mapující dějiny československého sportu a tělovýchovy. Minimum z těchto institucí se věnuje soustavnému mapování dějin současnosti, sbírky rozšiřují spíše na základě předání pozůstalostí v místě působení, případně na základě pořádání lokálních tematických výstav, na které jsou vázány místní akvizice. Výjimku tvoří například Muzeum KRNPAP ve Vrchlaví, které se soustavně věnuje mapování dějin českého lyžování. Umožňuje mu to jednak expoziční činnost na toto odvětví zaměřená (min 1× ročně výstava dotýkající lyžování – 2015 *Lyžařské kuriozity*, 2016 – *Umělci na lyžích* atd.),⁵ díky které si kurátoři vytvářejí síť potenciálních přispěvatelů. Následně postupují „metodou sněhové koule“, tedy získáváním dalších kontaktů od kontaktů primárních. Podobně jsou na tom muzea, kde se na vzniku podílely jednotlivé sportovní svazy, za všechny Český horolezecký svaz (Horolezecké muzeum na Zámku Adršpach, připravovaná horolezecká expozice v Muzeu Českého ráje v Turnově).⁶

Další okruh institucí představují soukromá muzea a expozice, jako například Muzeum sportu, Plzeň-Lochotín (které však přes velké ambice působilo pouze dočasně), Hokejová síň Lány, Muzeum kol v Boskověštině aj. Tyto instituce ve směřování netrpí personálními a finančními problémy, protože zisk ze vstupného jde většinou bezprostředně do akvizic, řada z kurátorů se expozicím věnuje jako volnočasové aktivitě, zároveň nejsou tyto instituce svázány hypertrofující administrativou, což jim umožňuje bezprostřední komunikaci s potenciálními přispěvateli a sportovními organizacemi. Zdrojem příjmu může být také prodej duplikátů na volném trhu či jejich volná směna za jiné exponáty. Negativem těchto sbírek je, že se jedná o expozice spojené povětšinou s osobou zakladatele – sběratele, a tak je jejich budoucí osud často nejistý. Poslední skupinu představují Síně slávy jednotlivých svazů (ČSLH, FAČR), které jsou podporovány z rozpočtů těchto organizací a mapují historii i současnost bezprostředně, tak říkajíc na zakázku často s ohledem na probíhající i budoucí sportovní akce.

Situace v zahraničí je z hlediska rozdělení skupin institucí mapujících dějiny sportu obdobná. Nejvýraznějším subjektem uchovávajícím prameny k dějinám olympismu a olympijských sportovních odvětví je Síť olympijských muzeí (Olympic Museums Network – OMN), která je organizována pod patronací Mezinárodního olympijského výboru, respektive jeho sekce – Olympijského studijního centra a Olympijského muzea, které sídlí ve švýcarském Lausanne. Olympijské studijní centrum a muzeum pořádají odborné akce, které se mimo jiné dokumentaci současnosti věnují z hlediska teorie i praxe, zároveň organizují i celosvětové výzkumné projekty; jedním z nich je současný projekt digitalizace audiovizuálních materiálů spjatých se světovým olympijským hnutím.⁷

Součástí této instituce je odborný archiv, fotoarchiv a sbírka trojrozměrných předmětů, vedle toho také knihovna, která shromažďuje světovou oborovou literaturu evidovanou v souborném digitálním katalogu s možností zahraniční zápujčky. Knihovna obsahuje v současné době 30 000 publikací a 2000 e-dokumentů, archivní materiály jsou v rozsahu 1000 bm, trojrozměrná sbírka obsahuje na 40 000 sbírkových předmětů.⁸ Vedle minulých a probíhajících olympijských her se pracovníci muzea připravují i na budoucí akce – z hlediska dokumentace jsou tak olympijské hry zachyceny již v přípravné fázi – volba pořádajícího města, příprava dokumentace a sportovišť aj. Výlučnou pozici z hlediska informací zabezpečuje pracovníkům olympijského muzea skutečnost, že jsou přímou složkou Mezinárodního olympijského výboru.

Vedle řady světových institucí patří do Sítě olympijských muzeí z našich bezprostředních sousedů i již zmíněné Slovenské olympijské a športové múzeum (bývalé Múzeum te-

³ Srov. Květoslava ŠTURSOVÁ, *Tyršovo muzeum tělesné výchovy a sportu 1953–2003*, Praha 2003, s. 9–31.

⁴ Srov. K. ŠTURSOVÁ, *Tyršovo muzeum tělesné výchovy a sportu 1953–2003*, s. 64.

⁵ Srov. *Krkonošské muzeum otevřelo výstavu lyžujících umělců*. Správa Krkonošského národního parku [online] [cit. 10. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.krnap.cz/aktuality/tz-krkonoske-muzeum-otevrela-vystavu-lyzujicich-umelcu/>.

⁶ Srov. *Expozice Adršpachského lezení*. Adršpach, kraj skalních útvarů [online] [cit. 17. 10. 2017]. Dostupné z: <http://www.obecadrspach.cz/turistika/zamek/horolezecke-muzeum/>.

⁷ Srov. The Olympic Studies Centre [online] [cit. 17. 10. 2017]. Dostupné z: <https://www.olympic.org/olympic-studies-centre>.

⁸ Katalog a informace ke knihovním fondům srov. Olympic World Library. The Olympic Studies Centre [online] [cit. 10. 8. 2017]. Dostupné z: <https://library.olympic.org/>.

lesnej kultúry) v Bratislavě, které vlastní jednu trvalou expozici a pořádá každoročně několik tematických výstav.⁹ Muzeum spadá bezprostředně pod Slovenský olympijský výbor, trvalá expozice mapující dějiny lyžování na Slovensku se nachází v Kremnici, v současné době připravuje stálou expozici slovenského sportu a olympismu v Bratislavě.¹⁰ Z akvizičního hlediska jsou kolegové ze slovenského olympijského muzea v bezprostředním kontaktu s odbornými pracovníky působícími jak v rámci sportovních organizací, tak v rámci vysokých škol a dalších odborných institucí. Expertní síť jim umožňuje bezprostřední reakci na aktuální témata – sportovní výročí, ale i budoucí připravované akce. Dokumentaci současnosti tak zajišťují v jistém předstihu, týká-li se například memorabilii z budoucích olympijských her a jiných sportovních akcí. Kolegové postupují v případě soudobé dokumentace obdobně jako pracovníci Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea. Snaží se zdokumentovat všechny významné sportovní akce, na kterých se slovenská sportovní veřejnost podílí, limitem jsou finanční prostředky a personální obsazení. Dokumentační akce jsou často pořádány v návaznosti na výstavní projekty. Vedle toho díky kontaktům Slovenského olympijského výboru přímo oslovují slovenské olympioniky. Kontakt s nimi jim rovněž umožňuje tematická publikační činnost věnovaná jednotlivým osobnostem slovenského sportu.

V rámci zemí Visegrádské skupiny působí i další specializovaná muzea – Muzeum sportu a turistiky ve Varšavě či Muzeum sportu v Budapešti. Všechny tyto instituce mají stálé expozice, a komunikace s veřejností tak pro ně nepředstavuje výraznější problém. Varšavské Muzeum sportu a turistiky pak v horizontu střední Evropy představuje zcela jinou úroveň srovnatelnou s olympijským muzeem v Lausanne. Jestliže jsou sbírkové fondy varšavského muzea z hlediska sbírkových předmětů a jejich historické relevance srovnatelné s našim oddělením, pak počtem odborných pracovníků je čtyřnásobně až pětinašobně převyšuje. Polským kolegům umožňuje pořádat tematické odborné akce zaměřené nejen na dějiny polského sportu, ale i na metodologii tohoto oboru obecně. Vedle toho je možné se věnovat jednotlivým tématům v rámci oboru (díleč sporty, olympijské hnutí, národní reprezentace, symbolický rozměr sportu) důsledněji, témata více problematizovat a analyzovat, a to nejen z hlediska výstavního, ale též společenskovedního.¹¹

Kromě zmíněných institucí funguje i v zahraničí řada komerčních subjektů, které si velmi často najímají z hlediska odborného utváření sbírek externisty a jsou také schopny zaplatit adekvátní částky za předměty historické hodnoty bez-

prostředně nabízejícím subjektům. Velký objem příjmů těmto institucím plyne z komerčního pronájmu výstav „na klíč“, a to nejen v rámci kulturních institucí, ale i společenských či soukromých akcí.¹²

Problematika dokumentace současnosti v ČR

Zohledníme-li stav dokumentace současnosti v rámci tuzemských i zahraničních specializovaných institucí věnujících se mapování dějin olympismu, sportu a tělesné výchovy, dojdeme k identifikaci některých faktorů, které umožňují či neumožňují její optimální fungování, respektive umožňují či neumožňují její založení na širší odborné platformě v případě státem řízené instituce, jako je Národní muzeum. Vedle větší autonomie v rozhodování, která je výraznější v případě menších a soukromých institucí, sem patří zejména samotná definice pojmu „soudobá dokumentace“ z pohledu jednotlivých odborných pracovišť. V neposlední řadě je značně problematickým souborem témat triáda oblastí **personální obsazení – finanční podpora – administrativní flexibilita**, která je zásadním limitem flexibilního uchopení problematiky dokumentace současnosti v praktické rovině.

Dokumentace současnosti představovala jedno z klíčových témat československé muzeologie již před rokem 1989. Debaty se vedly v souvislosti se sběrem k objektů/exponátů v rámci utváření expozic zobrazujících nové pojetí dějin po roce 1948, které vycházelo z premis marxismu-leninismu o vítězství dělnické třídy. Odhlédneme-li od ideologických limitů tehdejší doby, lze s některými názory na dokumentaci současnosti souhlasit. Jak shrnuje M. Jonek tvrzení Jana Garlandauera o dokumentaci současnosti: materiál je přístupný, ale je ho nepřehledné množství, nelze využívat časového odstupu jako filtru předmětů, dokumentátor současnosti se pohybuje na poli prognóz a hypotéz, dochází k neekonomické duplicitě sbíraných předmětů v rámci různých institucí, kde je důležitá koordinace.¹³ Bohužel téměř po třiceti letech od společenských změn v roce 1989 lze tvrdit, že problematika teorie dokumentace současnosti se alespoň v oblasti dějin sportu a tělesné výchovy nachází na mrtvém bodě. V oblasti praxe je skutečnost v mnoha směrech jiná.

Po společenských změnách na prahu osmdesátých a devadesátých let 20. století se opakovaně k tématu dokumentace současnosti teoretická i praktická muzeologie vracela. Odráží se to mimo jiné ve sbornících z odborných akcí, které se problematikou dokumentace současnosti ve větší či menší míře zabývaly.¹⁴ Vycházíme-li z textů, které vyšly ve sbornících z odborných seminářů, jež se snažily tuto situaci již více

⁹ Srov. Výroční zpráva muzea za rok 2016 [cit. 10. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.muzeum.olympic.sk/wp-content/uploads/2010/10/v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%A1-spr%C3%A1-va-SOV-SO%C5%A0M-20161.pdf>.

¹⁰ K uskutečněným výstavám ve Varšavském muzeu srov. archiv akcí Muzeum Sportu i Turistiky w Warszawie [online] [cit. k 10. 8. 2017]. Dostupné z: <https://www.muzeumsportu.waw.pl/wystawy/archiwum/2017#>.

¹¹ Srov. Výroční zpráva muzea za rok 2016 [cit. 10. 8. 2017].

Dostupné z: <http://www.muzeum.olympic.sk/wp-content/uploads/2010/10/v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%A1-spr%C3%A1-va-SOV-SO%C5%A0M-20161.pdf>.

¹² Jednu z něj výraznějších institucí v tomto směru představuje Hokejová síň slávy, která mapuje dějiny kanadsko-americké NHL sídlící v kanadském Torontu. Srov. Hockey Hall of Fame [online] [cit. 10. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.hhof.com/htmlExhibits/exRentOutreach.shtml>.

¹³ Srov. Marek JUNEK, *Problematika soudobé dokumentace v Československu před rokem 1989*, Muzeum: Muzejní a vlastivědná práce, 2012, roč. 50, č. 1, s. 39.

¹⁴ Za všechny srov. *Teorie a praxe – dokumentace současnosti: sborník z odborného semináře, Technické muzeum v Brně, Brno [2005]*, Brno 2006; *Teorie a praxe - dokumentace společnosti: sborník z odborného semináře [konaného v říjnu 2006 v Technickém muzeu v Brně]*, Brno 2007; *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie: sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského: sborník příspěvků ze symposia – Technické muzeum v Brně, 8.–10. listopadu, Praha 2008 a Jan DOLÁK (ed.), *Muzeologie na začátku 3. tisíciletí = Museology at the Beginning of the 3rd Millennium: sborník z mezinárodního semináře Teorie a praxe 2008*, Brno 2009.*

než před desetiletím napravit, dokumentace současnosti byla i tehdy chápána jako problematická v řadě směrů. Jan Dolák ve svém shrnujícím textu definoval současnost poměrně zeshlíroka jako „*jev, který existuje, nějakou dobu existovat bude*“ a současně je potřeba jej dělit na zvláštní a každodenní.¹⁵ Ve své studii dále excerptuje tři základní předpoklady pro dokumentaci současnosti, které zmiňují publikace věnující se tématu v zahraničí i u nás: „1) najít si svůj prostor a vymezit se proti archivům, knihovnám, technickým a jiným dokumentačním střediskům, ... 2) koordinace mezi muzei... 3) oprostit se od rigorózní trojrozměrnosti...“¹⁶ Autoři ostatních teoretických textů ve sborníku se snaží nad tématem uvažovat z různých úhlů pohledu, nicméně je patrné, že problematika dokumentace současnosti je z hlediska jejího uchopení ať již teoretickou muzeologií, či muzejní praxí poněkud nesourodá.¹⁷ V zatím asi posledním článku na téma dokumentace současnosti pak J. Dolák pléduje za větší důraz na frekvenci jevů jako kritéria při jejich výběru pro dokumentaci oproti jejich výjimečnosti.¹⁸

Vrátíme-li se k Dolákovým premisám z roku 2006, pak tyto body vybízejí k jisté polemice. Z teoretického hlediska jsou tyto předpoklady jistě v pořádku, nicméně přinášejí také obraz bezradnosti české muzeologie nad dokumentací současnosti obecně v duchu úsloví „Hlava by chtěla, jenže...“ Již první požadavek „1) najít si svůj prostor a vymezit se proti archivům, knihovnám, technickým a jiným dokumentačním střediskům“¹⁹ ve srovnání s dalšími dvěma předpoklady tj. 2) *koordinace mezi muzei...* 3) *oprostit se od rigorózní trojrozměrnosti...*²⁰ vzbuzuje řadu otázek. Jestliže je vhodné koordinovat činnost mezi muzei, proč by nebylo vhodné využít archivy, knihovny a dokumentační centra při dokumentaci současnosti jako partnery?²¹ Jsou snad muzea v nadřazeném postavení a trpí personálním nadstavem? Neulehčila by koordinace právě s těmito institucemi odborným pracovníkům muzeí práci se sbírkami?

Požadavek koordinace mezi muzei je z hlediska praxe velmi obtížný, z pohledu Oddělení dějin tělesné výchovy s portu NM funguje spolupráce velmi často v návaznosti na dobré interpersonální vztahy. Je k diskusi, jakým způsobem by tato koordinace měla být organizována. Potenciální koordinaci navíc ještě více znesnadňuje vystoupení Národního muzea z Asociace muzeí a galerií ČR.²²

Oprostit se od rigorózní trojrozměrnosti je jistě legitimní požadavek, ale opět vzbuzuje celý okruh dalších otázek. Jaká je tedy role muzea při dokumentaci současných jevů?²³ S nárůstem komunikace v rámci sociálních sítí (Facebook) či videoserverů (Youtube), které byly ještě před desetiletím v podstatě ve stadiu zavádění, se podstatně mění i struktura informací sdílených nejen laickou, ale i odbornou veřejností. Je tedy otázkou, kde jsou limity současných muzeí, respektive jejich odborných pracovníků. Teoreticky se samozřejmě okruh sbíraného dá rozšiřovat téměř do nekonečna, ale je otázkou, jestli je poznání dílčího jevu v opravdu všech souvislostech jeho vzniku či utváření opravdu nutné a potřebné i pro budoucí generace.

Problémy koncepce soudobé dokumentace Oddělení dějin sportu a tělesné výchovy v NM

1) Centrální ukotvení pojmu „soudobý“ z hlediska akvizitní činnosti NM

Historické období, ve kterém vznikají organizované sporty a tělesná výchova, představuje z 60 % období tzv. moderních dějin (od roku 1918). Z tohoto pohledu vesměs vše, co získáváme v současnosti do našich sbírek, dokumentuje moderní a nejnovější dějiny. Jedná-li se o projekt jdoucí napříč obory Historického muzea Národního muzea, pak je potřeba vytyčit nejprve jasnou definici pojmu „soudobá dokumentace“ s jednoznačnou periodizací. V opačném případě nemá tento pojem žádnou výpovědní hodnotu. Aby tedy bylo možné problematiku uchopit, bylo by vhodné stanovit letopočet. Ačkoliv se proti tomu mohou různé obory kriticky vymezovat, představuje tento údaj periodizaci v podstatě neutrální. Pro dokumentaci sportu se nabízejí jako hraniční roky dva údaje – jedním je rozdělení Československa, tedy rok 1993 a rozdělení do té doby společných sportovních reprezentací, aktuálnější údaj by pak představoval jako „tvrdý“ údaj rok 2000, ovšem bez hlubší návaznosti na vývoj společnosti.

2) Personální obsazení projektu

V současné době je počet pracovníků našeho oddělení podlimitní. Projekt soudobé dokumentace sice vypadá v rétorické rovině dokonale, nicméně je potřeba zcela jasně zhodnotit

¹⁵ Srov. Jan DOLÁK, *Dokumentace současnosti doma i ve světě*, in: *Teorie a praxe – dokumentace současnosti: sborník z odborného semináře*, Technické muzeum v Brně, Brno [2005], Brno 2006, s. 4.

¹⁶ Jan DOLÁK, *Dokumentace současnosti doma i ve světě*, s. 16.

¹⁷ Srov. Jan DOLÁK, *Dokumentace současnosti doma i ve světě*, s. 4–20; Pavel HOLMAN, *Dokumentace současnosti*, s. 21–26; Jan SLAVÍK, *Soudobá dokumentace systematicky vs. sběr příběhů*, s. 27–29; Marek JUNEK *Soudobá dokumentace v HM8*, s. 30–32, in: *Teorie a praxe – dokumentace současnosti: sborník z odborného semináře*, Technické muzeum v Brně, Brno [2005], Brno, 2006. Ve stejném duchu pak pokračuje i další sborník s příspěvky Jana Doláka a dalších. Srov. Jan DOLÁK, *Muzejní dokumentace a prezentace nejnovějších dějin*, in: *Teorie a praxe – dokumentace společnosti: sborník z odborného semináře [konaného v říjnu 2006 v Technickém muzeu v Brně]*, Brno 2007, s. 11–18. V rámci stejného sborníku jsou přínosem studie J. Žalmana, který se zamýšlí nad nezbytností dokumentace současnosti, a Davida Kovaříka, který ve svém příspěvku shrnuje tehdejší stav dokumentace současných dějin na příkladu Ústavu soudobých dějin AV ČR. Srov. Jiří ŽALMAN, *Zamyšlení nad dokumentací přírody a společnosti ve veřejných muzeích*, in: *Teorie a praxe – dokumentace společnosti: sborník z odborného semináře [konaného v říjnu 2006 v Technickém muzeu v Brně]*, Brno 2007, s. 7–10 a David KOVAŘÍK, *Dokumentace soudobých dějin z pohledu historické vědy*, *Teorie a praxe – dokumentace společnosti: sborník z odborného semináře [konaného v říjnu 2006 v Technickém muzeu v Brně]*, Brno 2007, s. 19–24.

¹⁸ Jan DOLÁK, *Dokumentace současnosti a nedávné historie. Domáci a zahraniční přístupy*, *Museologica brunensia*, 2014, roč. 3. č. 4, s. 34–35.

¹⁹ Jan DOLÁK, *Dokumentace současnosti doma i ve světě*, s. 16.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Stav dokumentace na ÚSD AV ČR před desetiletím popisuje D. Kovařík, srov. David KOVAŘÍK, *Dokumentace soudobých dějin z pohledu historické vědy*, s. 19–24, současný stav lze nalézt mimo jiné na stránkách ústavu, včetně současných projektů – srov. <http://www.usd.cas.cz/pracoviste/> [cit. 21. 9. 2017].

²² http://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2016/AMG/Senat/vystoupeni%20NM_web.pdf [cit. 21. 9. 2017].

²³ V tomto případě by ovšem bylo nutné přehodnotit koncepci muzeí. Například Národní muzeum již při definici svého poslání vymezuje, že shromažďuje „sírky hmotných dokladů“, srov. <http://www.nm.cz/Historie-NM/Institute/> [cit. 10. 8. 2017].

časovou dotaci, která je k jeho realizaci potřeba. Je potřeba si uvědomit, že odborní pracovníci by měli vedle předpokládané dokumentace současnosti vykonávat i dosavadní činnost, která se zahrnuje přípravy výstav, evidence a revize sbírkových předmětů, zadávání restaurování těchto předmětů, digitalizace, zabezpečování badatelské činnosti, rešerš, komunikaci s dárci a sportovními svazy a v neposlední řadě i vlastní odbornou publikační činnost. Vycházíme-li z toho, že projekt soudobé dokumentace bude vyžadovat také minimálně komunikaci s laickou i odbornou veřejností, evidenci přijatých předmětů a administrativu s tím spojenou (nemluvě o případných výstavách či publikační činnosti), pak je potřeba uvažovat o nově vzniklých odborných úvazcích v rámci každého oddělení, které by se mělo dokumentaci současnosti věnovat. V tomto směru se ukazuje, že problém řady teoretických koncepcí vychází z jejich omezené využitelnosti v praxi.

3) Finanční prostředky

V období tržní ekonomiky je poměrně složité apelovat čistě na dobrosrdečnost a uvědomělost případných dárců. Řada lidí sice stále považuje za prestiž věnovat předmět do Národního muzea, nicméně to není pravidlem.²⁴ V případě úplatného nabytí je pak značně obtížné vyřídit v rámci resortu kultury záležitost v historicky krátké době. Stejně tak částky, které je schopno muzeum za danou věc v současnosti nabídnout, bývají zpravidla hluboce pod tržní či aukční cenou daného předmětu. Při přípravě soudobé dokumentace by tedy bylo na místě diskutovat i o finanční stránce celého projektu, budou-li případné akvizice za úplatu hrazeny z rozpočtu Národního muzea, či je potřeba je uhradit z externích zdrojů.

4) Omezení administrativy

Hypertrofující administrativa Národního muzea je problém, který v mnoha směrech invalidizuje činnost oddělení, a je tedy namísto diskutovat o administrativě projektu dokumentace současnosti. Jak a kým bude projekt administrován, bude-li centrálně vyhlášen? Bude podléhat stejné míře nárůstu dokumentů potřebných pro své fungování jako běžný provoz Národního muzea? Budou v rámci projektu vyčleněny zvláštní poučené administrativní síly pro umožnění jeho hladkého fungování? Kdo bude případně koordinovat činnost muzea vzhledem k ostatním institucím?

Vzhledem k tomu, že projekt soudobé dokumentace prochází napříč jednotlivými odděleními Historického muzea, je potřeba pro budoucí činnost definovat dvě základní oblasti. První je jednoznačně vymezení dokumentovaného období (viz výše), druhou pak metody sběru dat. Konkrétní oblasti sběru by bylo vhodné řešit spíše v rámci jednotlivých oddělení. Z naší zkušenosti je primární metodou sběru konkrétní oslovení potenciálního přispěvatele. V případě pozitivní reakce se dají následně využít další metody dokumentace – orální historie, zjišťování sítě kontaktů (metoda sněhové koule).

Aktuální stav soudobé dokumentace v Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea

Díky absenci stálé expozice dějin českého sportu a tělesné výchovy a díky přechodnému začlenění původní sbírky českých sportovních muzeí pod obecné sbírky novodobých dějin Národního muzea došlo k několika negativním skutečnostem – sbírka zmizela z povědomí světové i tuzemské sportovní veřejnosti, problematické je její nové etablování ve světových expertních sítích, jejichž nejvýraznějším představitelem je Olympic Museums Network. Nese to s sebou celou řadu problémů – postupnou redukci sítě přispěvatelů, kteří měli sportovní sbírky v povědomí a odkazovali na jejich odborné pracovníky případné donátory, omezení mediální prezentace projektů souvisejících s rozšiřováním sbírek a také růst konkurence – řada subjektů ať již na úrovni sportovních organizací, regionálních muzeí či soukromých osob se snaží více či méně úspěšně zaplnit kulturní „mezeru“ v oblasti dějin českého sportu a tělesné výchovy. Přes neutěšenou personální i finanční situaci se pracovníci znovu obnoveného Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu snaží původním idejím dokumentace tohoto oboru dostát, včetně požadavků na dokumentaci současného dění.

Sběr dat k dějinám současného sportu, tělesné výchovy a olympismu probíhá v rámci oddělení částečně na základě předchozích procesů (dokumentace aktuálních sportovních akcí zejména ve spolupráci s Českým olympijským výborem a dalšími sportovními institucemi), částečně s přihlédnutím k moderním trendům (orální historie). Lze jej tedy shrnout do následujícího výčtu. Jednou z oblastí je právě vedení orálněhistorických rozhovorů se sportovci z různých sportovních oblastí. Nejprve byl postup testován u reprezentantů a sportovců z oboru fitness a aerobic, částečně i volejbalu. Následovat by dle časového vytížení a personální situace oddělení měly rozhovory s atlety, lyžaři, funkcionáři ČSTV, ČOV a účastníky sportovních akcí. V tomto případě využívají kolegyň metodologii soudobé orální historie.

Vedle rozhovorů provádí oddělení i sběr materiálů k probíhajícímu sportovnímu událostem např. Prague International Marathon, pochod Praha – Prčice,²⁵ Letní olympijské hry v Riu de Janeiro, mistrovství světa v hokeji aj. Částečně je pomoc sportovních organizací upravena v této oblasti smlouvami se sportovními svazy, jinak záleží na aktivitě pracovníků oddělení. V minulém období byly realizovány sběry zejména kvůli bývalé kolegyni Gabriele Havlůjové a jejím kontaktům v oblasti aerobiku a fitness, nejvýznamnějšími akvizicemi byly předměty dokumentující dílčí a sportovní akce, ale i zlatá medaile Olgy Šípkové z MS v Sydney z roku 1997. V návaznosti na výše zmíněnou výstavu Ragby. Hra síly, odvahy a bojovnosti, kterou uspořádalo Ostravské muzeum ve spolupráci s Národním muzeem, byl vedle historických trofejí získán i konvolut předmětů mapujících současnost českého ragby, vše za výrazného přispění nedávno zesnulého RNDr. Juraje Rázgy, CSc., který v tomto směru spolupracoval s kurátorkou Šárkou Rámišovou.

²⁴ Nutno podotknout, že ani před rokem 1989 často nebylo. Sledujeme-li akviziční politiku před rokem 1989, je jasné, že i přes řadu klíčových nedostatků byla centrálně plánovaná ekonomika ČSSR schopná uvolnit na kulturní činnost nesrovnatelně větší prostředky, než je tomu v současnosti.

²⁵ Taťána SOUČKOVÁ – Šárka RÁMIŠOVÁ, *Pochod Praha - Prčice: padesát ročníků 1966–2015*, Praha 2015.

K dílčí dokumentaci soudobé sportovní výstroje a výzbroje, sběru archivních materiálů, plakátů a fotografií přispívá zejména kontakt s jednotlivci, případně na základě metody „sněhové koule“, tj. kumulativního zisku dalších osobních kontaktů, rozšiřování přispěvatelů v rámci jednotlivých sportovních organizací.

Český olympijský výbor dle smluv o spolupráci dodává pravidelně kolekci oblečení pro aktuální olympijské hry, ty se po souhlasu sbírkotvorné komise ihned katalogizují. V návaznosti na tyto akviziční akce byla také nedávno publikována monografie *Móda pod olympijskými kruhy*, která pokrývá tento aspekt novodobých olympijských her od jejich počátku do LOH v Riu de Janeiro v roce 2016.²⁶ Kromě toho ČOV poskytuje i další dílčí materiály, zejména k probíhajícím či nedávno uskutečněným hrám. V tomto směru se snažíme nedublovat činnost Olympijského studijního a informačního centra, které se zaměřuje na sběr dokumentů, audiovizí a fotografického materiálu mapujícího dějiny českého olympismu. Na základě dobrých vztahů a smluv o spolupráci nám do sbírek a archivu předávají materiály Česká rugbyová unie, Český volejbalový svaz, Český atletický svaz, Český svaz ledního hokeje, Fotbalová asociace ČR a mnozí další. Knihovna ODTVS soustřeďuje soudobou tištěnou sportovní dokumentaci – publikace a periodika – zejména díky dobrým kontaktům z minulosti. Zároveň jsou předměty ze sbírek ODTVS vystavovány na lokálních sportovních výstavách dokumentujících sportovní historii i současnost regionů, kde se čas od času podaří kontaktovat nové dárce, případně získat dokumentaci k lokálním sportovním akcím či fenoménům.

Odpověď na otázku, co a proč dokumentujeme, vychází z celkového vymezení sbírky tělesné výchovy a sportu, jejímž úkolem je mapovat dějiny tohoto odvětví. V návaznosti na to se pracovníci sbírky snaží pokrýt zejména sportovní oblasti, které jsou ve sbírce zastoupeny dosud marginálně, případně doplnit stávající fondy o předměty, které v nich chybí. Nedílnou součástí je vedle dějin dílčích sportovních organizací, odvětví a akcí i mapování dějin če skoslovenského, potažmo českého olympijského hnutí. To je také jedním z předpokladů budoucí komunikace se zahraničními institucemi, kde byly vzájemné vztahy v mnoha směrech přerušeny personální diskontinuitou oddělení a jeho dočasnou absencí v očích tuzemské i světové, laické i odborné veřejnosti. V souvislosti s tím je nutné podotknout, že problematika co, jak a proč sbírat se týká zejména institucí, které nemají jasně stanovenou koncepci sbírkotvorné činnosti. S tímto problé-

mem se v našem odvětví nesetkáváme, protože obor dokumentace sportu a tělesné výchovy je poměrně striktně vymezen, přesahy jsou patrně spíše v oblasti obecných dějin, tedy souhrnných témat jdoucích napříč společenskovědními obory.

Závěr

Problémy sběru soudobé dokumentace v rámci sportovní sbírky vycházejí z malého počtu pracovníků oddělení, který neumožňuje sběr dostatečně pokrýt vzhledem k dalším úkolům, které vycházejí z práce se stávajícími sbírkami (katalogizace, inventarizace, výpůjčky, digitalizace, akviziční činnost, odborná činnost). Dalším problémem, na který opakovaně pracovníci sportovní sbírky upozorňují a který možnosti dokumentace současnosti značně limituje, je absence stálé expozice zabývající se problematikou dějin sportu, tělesné výchovy a českého olympismu, která by umožňovala oslovit širokou laickou i odbornou veřejnost. Zřízení expozice umožní oslovit širší veřejnost, která v tomto ohledu ve struktuře Národního muzea a jeho oddělení spíše tápe. Limity v komunikaci s veřejností ostatně představují problém soudobé dokumentace obecně. Prezentace v rámci webových stránek je v tomto případě nedostačující. Z hlediska budoucího rozšíření dokumentovaných skutečností, ať již dávných nebo současných, je nyní klíčovou otázkou navýšení počtu odborných pracovníků a dokumentátorů. Pro rozvoj sběru soudobé dokumentace z hlediska specializace na dílčí odvětví, sportovní akce a společenské fenomény spjaté s oblastí dějin sportu, tělesné výchovy a olympismu se jedná o jednu z klíčových podmínek. Vedle navýšení a zkvalitnění personálního obsazení institucí provádějících soudobou dokumentaci je potřeba také řešit otázky finančních zdrojů a přebujelé administrativy, které ve své podstatě činnost odborných pracovníků výrazně limitují.

V neposlední řadě je nutné najít řešení otázek periodizace a všestrannosti dokumentace současnosti. V mnoha oblastech je možné diskutovat, do jaké hloubky je možné či přínosné sběr dat provádět. Idea komplexního zmapování historického jevu či pozadí vzniku předmětu, tedy vytváření „jeho příběhu“ představuje spíše jakýsi ideální stav, optimum, ke kterému je samozřejmě nutné směřovat, ale jehož dosažení je podřízeno realitě, která, z pohledu české muzeologie či resortu kultury obecně, rozhodně optimální není.

²⁶ Srov. Šárka RÁMIŠOVÁ – Lucie SWIERCZEKOVÁ, *Móda pod olympijskými kruhy: nástupové oblečení od Athén až po Rio*, Praha 2016.